

ně), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (jen staré, nepotvrzené údaje: Branná; Šumperk). [Zcela chybí ve fyt. o. 46. Lab. písk., 47-49. Luž. okr., 50. Luž. hory, 54. Ješ. hřb., 56. Podkrk., 59. Orl. podh., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah.]. — O: 88. Šum. (velmi roztr. v nižších polohách j. poloviny), 89. Novohr. hory (Hojná Voda), 91. Žďár. vrchy (velmi roztr.),

93c. Rých. Vyhlička u Žacléře — jediný nedoložený údaj Paxe z r. 1881 ověřen r. 1987).

Celkové rozšíření: Mírné pásmo Evropy (s výjimkou východu evropské části SSSR), na sever po stř. Švédsko; Malá Asie (?).

3. *Fumana* (DUNAL) SPACH — devaterka

Fumana (DUNAL) SPACH Ann. Sci. Natur., ser. 2, 6: 359, 1836. — Syn.: *Helianthemum* MILL. sect. *Fumana* DUNAL in DC. Prodr. Syst. Natur. 1: 274, 1824.

LIT.: JANCHEN E. (1920): Die systematische Gliederung der Gattung *Fumana*. Österr. Bot. Z. 70: 1-30. — NOVÁKOVÁ Č. (1970): Lokality devaterky poléhavé (*Fumana procumbens* (Dunal) Gren. et Godr.) u Mladé Boleslavi. Zpr. Čs. Bot. Společ. 5: 42-49.

Polokeře. Hlavní kořen dřevnatý, velmi hluboký, s hojnými postranními provazovitými kořeny. Lodyhy na bázi poléhavé, na konci vystoupavé, hustě olistěné. Listy střídavé, přisedlé, úzce čárkovité, jednožilné, bez palistů. Květy jednotlivé, vyrůstající jednostranně v paždí listů. Korunní lístky žluté, velmi záhy opadavé; vnější tyčinky sterilní, růžencovitě zaškrcované, vnitřní plodné, delší, se silnějšími nitkami; pylová zrna trikolpátní, kulovitá, 50-60 μm velká, na povrchu se síťovitou strukturou; semeník srostlý ze 3 plodolistů, lysý, vajíčka obrácená. Tobolky trojpouzdré, lysé, s 8-12 poměrně velkými semeny. — Asi 10 druhů, téměř výhradně v j. Evropě a Malé Asii. — Protogyn., často Autogam. Anemochor.

1. *Fumana procumbens* (DUNAL) GRENIER et GODRON — devaterka poléhavá Tab. 100/5

Fumana procumbens (DUNAL) GRENIER et GODRON Fl. Fr. 1: 175, 1848. — Syn.: *Helianthemum procumbens* DUNAL in DC. Prodr. 1: 275, 1824. — *Cistus fumana* L. Sp. Pl. 525, 1753. — *Helianthemum fumana* (L.) MILL. Gard. Dict. ed. 8, no 6, 1768. — *Cistus nudifolius* LAM. Fl. Franç. 3: 163, 1779, nom. illeg. — *Fumana vulgaris* SPACH Hist. Natur. Vég. Phanér. 6: 11, 1838. — *F. nudifolia* (LAM.) JANCHEN Österr. Bot. Z. 58: 396, 1908.

Exsikáty: Pl. Českoslov. Exs., no 138. — Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1143. — Fl. Rom. Exs., no 1523. — Gerb. Fl. SSSR, no 4081.

Poléhavé, bohatě rozprostřeně větvené polokeře. Lodyhy jen na konci vystoupavé, 10-30(-40) cm dl., naspodu lysé, v horní části obvykle jen s krátkými přitisklými šedavými chlupy, vzácně roztroušeně žláznaté. Listy jehlicovité, (5-)10-16 mm dl., 0,5-2,0 mm šir., trojhranné, zašpičatělé až osinkatě špičaté, dolní poněkud kratší, jinak po celé délce lodyhy stejně dlouhé, často se svazečky menších listů vyrůstajících v paždí dolních listů. Květní stopky ± zděli listů, lysé nebo jen velmi kratičce chlupaté, po odkvětu nicí. Květy v počtu 1-4 na lodyžní větvi. Vnější 2 kališní lístky kopinaté, 2-3 mm dl., zelené; vnitřní 3 lístky vejčité, 6,5-8,0 mm dl., 3,5-5,0 mm šir., blanité, se 3-4 souběžnými žilkami, lysé nebo velmi krátce chlupaté; korunní lístky 7-10 mm dl., široce obvejčité, na vrcholu okrouhle uťaté; semeník vejcovitě kulovitý, lysý nebo jen při vrcholu s několika chlupy, čnělka zděli semeníku, rovná nebo jen na bázi mírně kolénkovitě prohnutá,

rozšířená v blízku. Tobolky téměř kulovité, 5-7 mm dl., lysé, nicí. Semena elipsoidní, 2,7-3,3 mm dl., lesklá, hnědočerná. VI-VIII. Chf.

Poznámka: Květy rozkvétají v dopoledních hodinách, korunní lístky jsou však velmi prchavé a ještě tentýž den opadávají.

2n = 32 (ČSR: 17b. Pavl. kop.)

Ekologie a cenologie: Skalnaté svahy, vápnitě písčité, vesměs v neuzavřených xerothermních porostech; též jako chasmoxyt přímo na skalách. Výrazně vápnomilný druh, rostoucí na mělkých, jemnozemi i živinami bohatých půdách typu rendzin s bazickou půdní reakcí, výhradně na vápencích či vápnatých horninách. Jako mediteránní druh je omezen jen na nejteplejší klimatické okruhy území. Diagnostický druh svazu *Helianthemo cani-Festucion pallentis*; u nás však výhradně ve skalních společenstvech panonských podsvazů *Poo badensis-Teucrenion montani* na jižních svazích, resp. *Seslerio-Festucion glaucae* na svazích severních. V Čechách ojediněle i ve svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČSR: Vzácný druh, dosahující lokalitami v nejteplejší oblasti j. Moravy severní hranice souvislého areálu; v Čechách má pouze izolovaná naleziště u Mladé Boleslavi, ležící stejně jako moravská v pahorkatinném stupni termofytika. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 179.

T: 12a. Dolnojiž. tab. (stráně nad Jizerou mezi Mladou Boleslaví a Debrí). 16. Znoj.-brn. pah. (Sv. Floriánek u Moravského Krumlova), 17b. Pavl. kop.

Ordo Cucurbitales — dýňokvěté

62. Cucurbitaceae Juss. — dýňovité*)

Lit.: COGNIAUX A. (1881): Cucurbitaceae. In: DE CANDOLLE A. L. P. P. et DE CANDOLLE A. C. P., Monographiae Phanerogamarum 3: 325-351. Paris. — DOUBKOVÁ M. (1907): Úponky a složení os Cucurbitaceí. Rozpr. Čes. Akad. pro Vědy, cl. 2, 16/19: 1-52. — COGNIAUX A. (1916): Cucurbitaceae - Fevilleae et Melothrieae. In: ENGLER A., Das Pflanzenreich 4/1: 1-277. Leipzig. — ZIMMERMANN A. (1922): Die Cucurbitaceen. Jena. — TRINGKELD R. (1923): Beiträge zur Morphologie der Vegetationsorgane der Cucurbitaceen. Flora 16 (116): 270-295. — COGNIAUX A. et HARMS H. (1924): Cucurbitaceae - Cucurbitaeae - Cucumerinae. In: ENGLER A., Das Pflanzenreich 4/2: 1-246. Leipzig. — ENSLIN P. R. et REHM S. (1958): The distribution and biogenesis of the cucurbitacins in relation to the taxonomy of the Cucurbitaceae. Proc. Linn. Soc. London 169: 230-238. — JEFFREY C. (1962): Notes on Cucurbitaceae, including a proposed new classification of the family. Kew Bull. 15: 337-371. — JEFFREY C. (1966): On the classification of the Cucurbitaceae. Kew Bull. 20: 417-426. — ŽUKOVSKIJ P. M. (1971): Kulturnye rastenija i ich sorodiči. Leningrad [Cucurbitaceae p. 611-633].

Jednoleté až vytrvalé, jednodomé nebo dvoudomé byliny. Kořeny tenké nebo hlízovitě až řepovitě ztlustlé, větvené. Lodyhy popínavé nebo plazivé, měkce až pichlavě chlupaté nebo olysalé. Listy střídavé, řapíkaté, bez palistů, celistvé nebo členěné, s žilnatinou dlanitou nebo zpeřenou. Úponky zčásti původu lodyžního a zčásti listového, nevětvené až 2-3 × větvené, vyrůstají po straně v paždí listů nebo chybějí. Květenství vrcholičnaté, hroznovité nebo květy jednotlivé. Květy jednopohlavné, pravidelné. Kalich a koruna srostlé často na bázi v kalíškovitou nebo zvonkovitou češuli; kalich z 5-6(-7) lístků, do různé hloubky srostlých; koruna z 5-6(-7) lístků, do různé hloubky srostlých, zřídka volná až k bázi; tyčinek 2-5, nitky srostlé po dvou a jedna volná nebo všechny srostlé v synandrium nebo všechny volné; prašníky volné, spojené nebo srostlé, zprohýbané; pyl 3(-4)kolpátní; gyneceum srostlé ze 3(-6) plodolistů, semeník spodní; čnělka přímá; blizna s 1-5 laloky; placentace nástěnná; vajíček mnoho, vzácněji málo až jedno, obrácených, se 2 integumenty a velkým nucelem. Plod bobule, dužnatá, masitá, houbovitá nebo vysychavá, s tenkým až silným vnějším oplodím. Semena bez endospermu. — Asi 105 rodů s 900 druhy, rozšířenými většinou v tropech a subtropích, vzácněji až do mírného pásma. V Evropě původní pouze 2 rody. Mnoho druhů patří k velmi starým kulturním rostlinám, hojně pěstovaným v teplejších oblastech a místy zplanělým.

- 1a Listy srdčité až široce vejčité, vroubkované až mělce zubaté; tyčinky volné, pouze sblížené **1. Thladiantha**
- b Listy jiných tvarů, dlanitě nebo zpeřeně laločnaté, dílné až sečné nebo mnohoúhelníkovité, vzácně pouze zubaté nebo až celokrajné, pak slabě masité; tyčinky po dvou srostlé a jedna volná nebo všechny srostlé 2
- 2a Květy bílé, žlutobílé, zelenavě bílé nebo žlutavě zelené; samčí květy 6-18(-20) mm vel. . . . 3
- b Květy jasně žluté; samčí květy 18-110(-200) mm vel. 5
- 3a Samčí květenství v úžlabí listů v dolní části lodyhy, samičí v horní části nebo rostliny dvoudomé; tyčinky po dvou srostlé a jedna volná; plody kulovité, hladké, 6-8(-9) mm vel. **3. Bryonia**
- b Samčí i samičí květenství nebo květy v úžlabí téhož listu; tyčinky srostlé v sloupek; plody vejcovité nebo okrouhle vejcovité, štětinaté, nejméně 9 mm dl. 4
- 4a Květy 5četné; korunní lístky široce trojúhelníkovité; samičí květy v hlávkách; plody (9-)12-15(-20) mm dl. **8. Sicyos**
- b Květy 6četné; korunní lístky úzce trojúhelníkovité až čárkovité; samičí květy jednotlivé, zřídka po 2-3; plody (35-)40-60 mm dl. **7. Echinocystis**
- 5a Listy 1-2 × peřenodílné až peřenosečné **4. Citrullus**
- b Listy dlanitolaločné nebo celistvé 6
- 6a Plody 2,5-4(-5) cm vel., drsně štětinaté, zralé vystřikují semena; rostliny bez úponek **2. Ecballium**

*) Zpracovala A. Chrtková.

Tab. 100: 1 *Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*, 1a - část listu, spodní strana, 1b - vnitřní kališní listek. — 2 *H. grandiflorum* subsp. *grandiflorum*, část listu, spodní strana, 2a - vnitřní kališní listek. — 3 *Rhodax rupifragus*, 3a - část listu, spodní strana. — 4 *R. canus*, 4a - část listu, spodní strana. — 5 *Fumana procumbens*.

432 *Rhodax*

